

Elevii trebuie eliberați de tot felul de constrângeri, trebuie lăsați să caute noul, să-și descopere libertatea, plăcerea de a crea și de a trăi.

BIBLIOGRAFIE

1. CREȚU, C. *Curriculum diferențiat și personalizat*, Iași: Editura Polirom, 1998.
2. DUMITRIU, GH.; DUMITRIU, C. *Psihopedagogie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2004.
3. MUNTEANU, A. *Incursiune în creatologie*. Timișoara: Editura Augusta, 1994.
4. PAMFIL, A. *Limba și literatura română în școala primară, perspective coplementare*. Pitești: Editura Paralela 45, 2009.
5. REY, B.; CARETTE, V.; DEFRANCE, A.; KAHN, S.; PACEARCĂ, Ș. *Competențele în școală*. Traducere de Aurelia Ulici. București: Aramis Print, 2012.
6. SÂMIHĂIAN, F. *O didactică a limbii și literaturii române*. București: Editura Art, 2014.
7. STOICA, A. Dezvoltarea creativității în clasa de elevi. În: *Revista de Pedagogie*, nr.10, 1992.
8. Codul Educației al Republicii Moldova
9. LEN 1/2011

DEZVOLTAREA LA ELEVII CLASELOR PRIMARE A EXPRESIVITĂȚII VORBIRII PRIN ACTIVITĂȚI DE CREAȚIE LITERARĂ

Iana Tatiana-Irina

Profesor pentru învățământ primar

Școala Gimnazială „Nicolae Iorga”, Slatina, Olt, România

doctorandă, UPS „Ion Creangă” din Chișinău

CZU:37.016:[811.135.1+821.135.1.09]

Abstract

This paper presents the conceptual landmarks of our research. I have exposed the context from which the topicality of the topic derives. I studied the scientific problem of expressiveness in the literature. From the didactics and methodology of teaching the Romanian language we extracted methods and procedures and the typology of literary creation activities used, especially in primary schools. We have established the object of research aimed at developing the expressiveness of the speech of primary school students through literary creation activities. We highlighted the purpose of the research and listed the objectives. The research methodology consisted of a set of theoretical, praxiological, hermeneutic, statistical and mathematical methods. We randomly chose the experimental group of the research. The development of students' speech expressiveness through literary creation activities is imperative and must be cultivated since primary school.

Key-words: research, literary creation, literary-artistic education, expressiveness, methodology, expressive speech.

Actualitatea temei derivă din contextul exigent al calității actului educațional. Comunicarea eficientă a cadrului didactic reprezintă liantul favorabil obținerii rezultatelor înalte în procesul de învățământ. O astfel de abordare obligă cadrul didactic să devină un bun profesionist al comunicării didactice, atât în planul stăpânirii vorbirii tehnicilor comunicării, cât și în cel al rezonanței elevului, în cel al influențării formării personalității acestuia sub multiple aspecte.

Vorbirea expresivă a devenit astfel o valoare integrativă a eficienței comunicării prin activități de creație literară. Principiile cunoașterii creativității pedagogice reprezintă imperative ale acțiunii didactice, „angajate la nivelul circuitelor de conexiune inversă pozitivă, care susțin capacitatea profesorului de adaptare optimă la condițiile de învățare ale educatului prin

perfecționarea continuă a mesajului educațional”, dezvoltate în pregătirea inițială a cadrelor didactice [3].

O cercetare modernă a oricărei chestiuni de educație revendică de aceea o abordare holistică a fenomenelor sale. Din această perspectivă, actualitatea cercetării noastre a fost condiționată și favorizată de un complex de factori majori, precum: instituirea la scară globală, europeană și națională a unui concept educațional centrat pe persoana celui educat, pe informare și comunicare; reconsiderarea epistemică a disciplinelor școlare, a domeniilor și modurilor de educație în raport cu tipurile umane de cunoaștere (1992); reforma generală a învățământului și așezarea instruirii și educației pe conceptul de curriculum (1997); avansarea principiului libertății în educație la rangul de ideal educațional al modernității; demersurile tot mai personalizate ale practicii educaționale cu privire la individualizarea și diversificarea metodologică a procesului instructiv-educativ; elaborarea și implementarea teoriei educației artistic-estetice, a teoriei educației literar-artistice, a teoriei educației muzicale, a conceptelor și principiilor educației artistico-plastice.

Actualitatea cercetării este argumentată de un complex întreg de factori și condiții, care demonstrează că ea este necesară, oportună și posibilă din orice perspectivă ar fi abordată. Perspectiva definitorie rămâne cea epistemică și, în condițiile descrise, cere imperativ o nouă conceptualizare a metodologiei dezvoltării expresivității vorbirii elevilor, care să valorifice toate tipurile de creație literară; o metodologie care să decurgă din cunoașterea vorbirii expresive, a rolului expresivității, a impactului dezvoltării expresivității asupra formării elevilor.

Dezvoltarea vorbirii coerente și expresive urmărește formarea deprinderii:

- de a compune povestiri scurte despre ceea ce văd într-un tablou sau într-un șir de ilustrații;
- de a continua o poveste al cărei început este dat de adult;
- de a reproduce povești cunoscute; de a povesti într-o succesiune logică ceea ce au văzut sau auzit;
- de a răspunde corect la întrebări (prin formulare de propoziții);
- de a percepe sonoritatea, muzicalitatea și ritmicitatea limbii literare din poezii și formarea capacității de reglare a intensității, ritmului vocii, în funcție de conținutul celor exprimate.

Pentru dezvoltarea gândirii creative și perfecționarea vorbirii logice, este util ca elevul să compună povești și poezii asemănătoare cu cele citite. Un alt exercițiu util este compararea a două obiecte (trăsături prin care se aseamănă și trăsături prin care se deosebesc) [2].

În condițiile actuale ale progresului științei, tehnicii și culturii, un popor cu un nivel scăzut al creativității nu va putea rezolva eficient problemele cu care se confruntă. Lumea actuală este produsul unor decizii bazate pe creativitate. Unele dintre ele vin din supraviețuirea ideilor marilor gânditori ai lumii, altele - din negarea lor sau din numeroase momente de gândire asupra lor. Gândirea umană merge în trei pași: de la o idee în care credem spre una pe care o gândim și una prin care o trecem pe cea dintâi. Individul este așteptat să devină tot mai mult creator și responsabil de propria sa viață. Activitățile de creație literară reprezintă dimensiunea operațională a procesului de dezvoltare a expresivității vorbirii la elevii din clasele primare. Societatea noastră este vital interesată în dezvoltarea și afirmarea în proporții de masă a personalităților creatoare. Există în epoca noastră un interes general și crescând referitor la actul creației, la procesele care îi stau la bază, la modul în care poate fi depistată și cultivată creativitatea [1].

Problema expresivității a fost studiată atât sub aspect psihologic, pedagogic, cât și filozofic și teatral. Urmare logică a investigațiilor științifice în domeniul dezvoltării expresivității sunt cercetările efectuate de: Buysens E., Caracostea Dumitru, Coteanu Ion, Iorgu Iordan, Munteanu Ștefan, Ullmann Stephen, Wald Henry. O preocupare esențială a didacticii ca știință a procesului de învățământ este cea a tehnologiilor didactice și a metodologiei instruirii. Aceste concepte au fost definite de mai mulți cercetători în domeniu: Ioan Bontaș, Constantin Cucos, Sorin Cristea, Ioan Cerghit, Ioan Derșidan, Marian Barbu, Vasile Molan.

Pentru stimularea expresivității este necesară cunoașterea particularităților psihologice și de vârstă ale dezvoltării elevilor din clasele primare și existența unei tensiuni între multitudinea de factori care generează lucrurile noi și originale. Dintre toate, creativitatea este o formațiune complexă care angrenează personalitatea în ansamblul său, corelând însă mai puternic cu unele trăsături ale acesteia (inteligența, gândirea divergentă, flexibilitatea gândirii, fluentă ideatională, curiozitate, nivel de expentanță, perseverență, încredere în sine). Fiecare elev dispune de un potențial propriu de creativitate care, în condiții favorabile, se actualizează în procesul învățării, generând diferențe individuale în calitatea performanțelor obținute. Ceea ce se dobândește prin învățarea creatoare are șanse mai mari de a se întipări și de a deveni operațional, prin transfer în alte situații de învățare. Creativitatea este proprie tuturor copiilor, în limitele dezvoltării normale. Se conturează treptat, pe măsura dezvoltării ontogenetice, conducând astfel la diferențierea și individualizarea personalităților creatoare, fiecare dispunând de o dominanță specifică, în funcție de ponderea și modul în care se corelează factorii implicați în această constelație, de experiența acumulată și contextul social și climatul psihosocial în care se manifestă. Fiecare copil dispune de un potențial creativ, respectiv de anumite trăsături sau însușiri favorizante actului creator. Deosebiri se exprimă prin intensitatea prin care se manifestă acest potențial și prin domeniul în care se aplică. Cunoașterea lui reprezintă o condiție indispensabilă pentru organizarea întregului demers educativ [6].

Exersarea comunicării, fundamentală pentru primii ani de școală, continuă pe toată durata școlarității și se bazează pe două obiective fundamentale: dezvoltarea exprimării orale și scrise și dezvoltarea capacității de a înțelege ce se spune și ceea ce se citește. Școala, prin fiecare activitate de creație literară, creează situații de comunicare și de dezvoltare a expresivității și antrenează elevii să asculte și să înțeleagă mesajele verbale până la a folosi ei înșiși o exprimare verbală spontană din ce în ce mai expresivă. Activitățile de dezvoltare a înțelegerii, exprimării orale și de perfecționare a exprimării verbale a elevilor se constituie ca activități cu o relativă independență în planul de învățământ.

Conform nivelului de școlarizare, exersarea comunicării orale sau scrise presupune ca elevul să fie capabil:

- să asculte, să înțeleagă și să povestească o întâmplare relatată sau citită;
- să asculte, să înțeleagă și să formuleze mesaje;
- să redea un text într-o manieră expresivă;
- să descrie personaje, locuri, situații;
- să recunoască elemente ale situației de comunicare și tipuri de mesaje (decodarea mesajului, descrierea structurii și reținerea esențialului, recunoașterea registrelor limbii, desprinderea sensului critic);
- să se exprime liber, cu grijă pentru dicție și ținând cont de caracteristicile și de exigențele situației de comunicare, exprimarea precisă a gândurilor, argumentarea, povestirea, descrierea,

informarea, organizarea mesajului, prezentarea sau exprimarea unei opinii, participarea la discuții, redarea unui mesaj, respectarea normelor gramaticale și ortoepice ale limbii, folosirea funcțiilor comunicării gestuale, desprinderea sensului critic;

- să distingă modalitățile curente de adresare (informarea, ordinul, rugămintea, sugestia, promisiunea);

- să distingă funcțiile limbii;

- să recunoască particularitățile exprimării orale [5].

Activitățile de creație literară permit elevilor dezvoltarea imaginației, a gândirii creative și a fanteziei, să-și îmbogățească și să-și diversifice mijloacele de exprimare, să-și formeze simțul moral și estetic.

Activitate semiindependentă în clasa I, scrierea devine în clasele următoare, o componentă indispensabilă a oricărui moment de învățare, în care elevul trebuie să fie capabil: să compună propoziții și texte scurte; să răspundă în scris la întrebări; să compună texte cu o înlănțuire cronologică și logică, de diferite tipuri; să redacteze texte, adaptându-le caracteristicilor și exigențelor situației de comunicare. Scrisul, odată însușit devine mijloc de stăpânire a formei și a conținutului expresiei, mijloc de exprimare a trăirilor, a puterii de imaginație, a cunoștințelor.

Scopul cercetării constă în determinarea fundamentelor teoretice și elaborarea reperelor epistemologice pentru o metodologie a dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară.

Dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară este posibilă, dacă, în procesul de predare-învățare-evaluare, cadrele didactice:

- valorifică rolul expresiv al punctuației în diverse situații și formează vorbirea coerentă, fluentă și expresivă prin modalitatea laturii sonore a limbajului;

- asigură familiarizarea cu principalele procedee artistice specifice textelor creative: epitet, comparație, enumerație, inversiune, metaforă etc.;

- planifică activități de creație literară pe baza unui suport vizual/șir de benzi desenate, plan de idei, a unui număr de întrebări, texte creative cu început sau sfârșit dat, cu expresii artistice sugerate, creații libere [2].

Obiectivele cercetării sunt:

1. identificarea reperelor epistemologice pentru o metodologie a dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară: definirea expresivității; ce înseamnă vorbire expresivă; rolul expresivității; impactul dezvoltării expresivității asupra formării elevilor; tehnici, metode, procedee de dezvoltare a expresivității vorbirii; activitățile de creație literară – dimensiune operațională a procesului de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor din clasele primare; ce este didactica; tipurile de activități didactice; definirea activității de creație; ce urmărește aceasta; impactul asupra elevilor; tipologia activităților de creație; valorificarea și dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor prin parteneriatul educațional;

2. evidențierea abordărilor teoretice privind dezvoltarea la elevii claselor primare a expresivității vorbirii: dezvoltarea la elevii claselor primare a expresivității vorbirii din perspectivă curriculară și a manualelor școlare; niveluri, dificultăți și deficiențe în dezvoltare la elevii claselor primare a expresivității vorbirii constatate din prelucrarea rezultatelor experimentului de constatare;

3. elaborarea metodologiei dezvoltării la elevii claselor primare a expresivității vorbirii prin activități de creație literară: determinarea unor repere metodologice ale dezvoltării la elevii

claselor primare a expresivității vorbirii prin activități de creație literară (designul experimentului de formare); identificarea unor valori și niveluri de dezvoltare la elevii claselor primare a expresivității vorbirii prin activități de creație literară (rezultatele experimentului de formare); formarea la elevii a competenței comunicativ-literare (rezultatele experimentului de control).

Metodologia de cercetare s-a constituit dintr-un ansamblu de metode *teoretice* (documentarea științifică, analiza și sinteza teoretică, generalizarea și sistematizarea, abstractizarea și modelarea teoretică), *praxiologice* (observarea, chestionarea, studierea datelor obținute, comparația, experimentul pedagogic), *hermeneutice* (interpretarea surselor teoretice și a datelor experimentale), *statistice și matematice* (inventarierea și analiza datelor experimentului). S-a adoptat o formă de cercetare-acțiune, un tip de metodologie investigatoare prin care s-a implementat cercetarea – nu post factum, ci chiar în momentul organizării – în activitatea pedagogică concretă la clasă, urmărind concomitent recoltarea datelor și optimizarea activităților instructive-educative, prin intervenții moderatoare [4].

Semnificația teoretică a cercetării este argumentată de:

- actualizarea unor concepte estetice, literare, pedagogice și psihologice (didactica activității de creație literară, expresivitate, vorbire expresivă, finalitatea estetică a literaturii, receptare, orizont de așteptare, experiență literară și estetică, creație literară, lectură, tehnologii didactice, metodologie, activitate literar-artistică, competență literar-artistică, competență comunicativ-literară);

- fundamentarea metodologiei dezvoltării expresivității vorbirii; contribuția științifică la definirea metodologiei ELA (educație literar-artistică); sintetizarea tendințelor generale ale profesorilor privind dezvoltarea expresivității vorbirii a elevilor prin integrarea activităților de creație literară în procesul instructiv-educativ și valorificarea mesajelor operelor literare studiate.

Valoarea practică a cercetării este desemnată de:

- examinarea pieselor curriculare de limba și literatura română în raport cu principiile metodologiei educației literar-artistice și formularea de recomandări pentru îmbunătățirea lor;

- diagnosticarea nivelurilor de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor din clasele primare, în funcție de particularitățile de gen ale operei receptate; determinarea caracteristicilor profesionale ale profesorilor de limba și literatura română în domeniul metodologiei educației literar-artistice și elaborarea de recomandări practice pentru modernizarea practicilor de formare profesională inițială și continuă a cadrelor didactice în domeniul educației literar-artistice;

- elaborarea și aplicarea modelului dezvoltării expresivității vorbirii elevilor prin activități de creație literară; elaborarea și implementarea metodologiei ELA, axate pe recunoașterea elevului-cititor ca cel de-al doilea subiect al actului de creație, iar a operei literare ca valoare *in actu*, pe un sistem de principii literar-estetice, didactice și de educație literar-artistică; stabilirea direcțiilor prioritare de ameliorare a practicilor metodologice în domeniul educației literar-artistice;

- valorificarea educațională a Strategiei problematizării de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor pe baza Instrumentarul DEV (dezvoltării expresivității vorbirii), la lecțiile de limba și literatură română, care confirmă experimental validitatea dezvoltativă a tehnicilor aplicate [7].

Lotul experimental al cercetării este aleatoriu prin clasificare stratificată: cadre didactice și școlari din România și Republica Moldova. Lotul experimental al cadrelor didactice din învățământul primar cuprinde 100 de cadre didactice din învățământul primar: 50 din România și

50 din Republica Moldova. Lotul experimental al școlărilor cuprinde 500 de elevi: 250 școlari români și 250 școlari moldoveni. Școlarii au vârsta cuprinsă între 6/7 și 10/11 ani. Categoriile de subiecți vor fi împărțite în două grupuri: grupul experimental: 25 de cadre didactice din România și 25 de cadre didactice din Republica Moldova; 125 de școlari români și 125 de școlari moldoveni; grupul de control: 25 de cadre didactice din România și 25 de cadre didactice din Republica Moldova; 125 de școlari români și 125 de școlari moldoveni.

Resurse ale expresivității care pot fi menționate, având în vedere cele patru niveluri ale limbii române:

a) Nivelul structurii fonetice: onomatopee, derivate din onomatopee, aliterații, armonie imitativă, ritm, pauză, debit (rapid-lent).

b) Nivelul structurii lexico-semantice: - valorificarea sectoarelor vocabularului: arhaisme, neologisme, regionalisme, expresii populare, argou, jargon; - valori expresive ale categoriilor semantice: sinonime, antonime, omonime, derivate cu sufixe și prefixe, locuțiuni; - folosirea mijloacelor de expresie figurată: metafora, personificarea; - folosirea epitetului, comparației, hiperbolei; - folosirea umorului și a satire.

c) Nivelul structurii gramaticale (morfologice și sintactice):- gradul de frecvență a unor categorii gramaticale: substantive, adjective, verbe;- utilizarea unor semnificații, valori stilistice deosebite ale categoriilor gramaticale;- topica directă, indirectă, inversiunea, paranteze, digresiuni, elipsă, coordonare, subordonare (la nivel sintactic).

d) Nivelul contextului cu înțeles complet:

- vorbire directă, indirectă, indirect liberă;

- mijloace cu funcție arhitectonică: repetiție, antiteză, enumerație, întrebare și răspuns;

- dialog, narațiune, descriere [2, pp. 190-191].

Tipuri de compuneri frecvente în ciclul primar care valorifică expresivitatea vorbirii:

a) după modul de participare al elevilor: colective – plan și redactare, realizate prin participarea întregii clase; semicolective – plan colectiv și redactarea individuală; individuale;

b) după materialul de bază: compunere după texte literare (plan de idei, repovestire, povestire, rezumat, transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă și invers, caracterizarea unor personaje); compuneri condiționate de o ilustrație, un tablou, un șir de ilustrații, benzi desenate, după model – bilet, scrisoare, felicitare, carte poștală; ilustrarea unor proverbe, zicători;

c) după modul de expunere predominant: compuneri narative, compuneri descriptive, dialog, compuneri complexe (care implică toate modurile de expunere); d) după stilurile funcționale: compuneri în stilul științific – narațiune științifică și descrierea științifică; compuneri în stilul publicistic – interviu și reclamă; compuneri în stilul colocvial – de corespondență – biletul, cartea poștală, invitația, telegrama, scrisoarea, jurnalul, notițe; compuneri în stilul artistic – compuneri complexe, libere, creative, pe diverse teme, în diferite moduri de abordare: după imagini, benzi desenate, după plan, cu cuvinte și expresii de sprijin, cu început/sfârșit dat, din imaginație [2, pp. 222-224].

Putem spune că dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor prin activități de creație literară este imperioasă și trebuie cultivată încă din clasele primare. Trebuie să acordăm atenție sporită funcției expresive a limbajului și să abordăm varietatea de texte creative.

BIBLIOGRAFIE

1. ALPOPI, CRISTINA. *Creativitate și inovare*. București: Editura ASE, 2002.

2. MARIAN, BARBU. *Metodica predării limbii și literaturii române - învățământ primar*. Craiova: Editura „Gheorghe Alexandru”, 2003.
3. CRISTEA, SORIN. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău-București: Litera Internațional, 2000.
4. CRISTEA, SORIN; COJOCARU-BOROZAN, MAIA; SADOVEI, LARISA; PAPUC, LUDMILA. *Teoria și praxiologia cercetării pedagogice*. București: Editura Didactică și Pedagogică RA, 2016.
5. ILIE, EMANUELA. *Didactica limbii și literaturii române*. Iași: Collegium-Polirom, 2014.
6. NICOLA, IOAN. *Tratat de pedagogie școlară*. București: Editura Aramis, 2003.
7. ȘCHIOPU, CONSTANTIN. *Metodica predării literaturii române*. Pitești: Carminis, 2009.

O ANALIZĂ A MECANISMELOR PSIHOLOGICE IMPLICATE ÎN STUDIUL INTERDISCIPLINARITĂȚII

*Amihălăchioae Aniela, prof. grad I
Școala Gimnazială „Ioan Murariu”, Cristinești, România*

CZU: 37.015:159.9

Abstract

This article argues the need for an interdisciplinary education, with concrete pedagogical principles, which correspond to the psychological needs of students. The interdisciplinary approaches support the idea of an extended conceptual framework, which favors the general perception of the education system focused on the needs and necessities of the student.

Key-concepts: interdisciplinarity, psychological mechanisms, high school, education system, educational disciplines.

Organizarea educației pe baza unor principii concrete și general valabile rămâne una dintre principalele zone de interes pentru specialiști, deoarece identificarea și optimizarea condițiilor învățării reprezintă momente importante în cadrul achizițiilor cognitive la nivelul școlar. Pentru o eficiență maximă, cadrul didactic trebuie să știe „de unde pornește elevul și încotro se îndreaptă, dar și care sunt condițiile prealabile, specifice instruirii, precum și ce va fi capabil elevul să învețe în continuare” [8], [9]. Aceasta vine să susțină studiul continuu, eficient, motivat și dirijat științific, creându-se situații noi, atractive, în care elevii să colaboreze conștient, îmbinând factorii interni și externi ai întregului proces educațional.

Gagne' făcea o afirmație, în anul 1975, care poate fi preluată și modelată și în această perioadă: „a stimula interesul elevului pentru ceea ce face, pentru capacitățile pe care le dobândește astfel, iată o sarcină care presupune multă pricepere și forță de convingere din partea celui care și-o asumă; și acesta este de obicei „profesorul”, care reprezintă lumea de experiență și înțelepciune a adulților” [8], [9]. Judecând așa, profesorul trebuie să aibă cunoștințe vaste despre legile creșterii și a dezvoltării intelectuale ale elevului, despre particularitățile de vârstă, așa încât să poată găsi perioada optimă în care acesta are potențial crescut, dar și modul în care stările funcționale ale organismului influențează întregul proces educațional.

Astfel că, ani de-a rândul se analizează de către pedagogi posibilitățile și capacitățile de înțelegere ale „materialului studiat”, în funcție de stadiul de dezvoltare al sistemelor anatomice implicate în procesul de învățare.

În urmă cu 130 de ani, K. D. Ușinski argumenta, în cartea „Omul ca obiect al educației”, faptul că teoriile pedagogice trebuie mereu îmbinate cu partea fiziologică, deoarece aceasta din urmă determină gradul anatomic de dezvoltare a intelectului, astfel încât cele două pot conlucra perfect pentru un randament maxim al elevului. El considera că, în mintea copilului, legăturile interdisciplinare constituie lanțuri de asociații legate între ele prin verigi comune. Aceste idei despre natura asociaționistă a legăturilor psihologice au constituit baza multiplelor cercetări ale